

Ювілеї

Роман КИРЧІВ

З РОДОВОЇ САГИ

Roman KYRCHIV. From a Patrimonial Saga.

1. Родове ім'я

Якось на одній міжнародній науковій конференції до мене підійшов професор з Болгарії і спитав: “Звідки у вас болгарське прізвище?”

Правду кажучи, я й сам не раз застановлявся над тим, звідки взялося і що, властиво, означає рідкісне серед українських прізвищ ім'я мого роду. Виведення його – так на побутовому рівні – від слова “корч” (кущ) чи від імені “Кирило”, а також зарахування його до прізвищ, які колись, у давнину, були, мовляв, принесені до мого рідного с. Корчина полоненими татарами (Кари-чорт, Кирч, Солиган, Хандон)¹ – не переконували. Не дають певної відповіді і спроби аналізу та пояснення прізвища “Кирчів” у наявній науковій літературі, зокрема і в працях з ономастики – дисципліни, що займається дослідженням власних імен. Але в цих працях наведені вельми цікаві для даного питання конкретні відомості і судження.

Так, у словнику болгарських імен і прізвищ С.Ілчева я справді побачив багато прізвищ із коренем “Кир”, “Кер” і різною їх суфіксацією, в тому числі і близькою до нашого: Кирчо, Кирчев, Кирчан, Кирчанов. Автор вважає, що їхньою твірною основою послужило ім'я грецького походження Кир, Кирик, Кирило, у деяких випадках у зменшеній формі (Кирчо)².

¹Цю версію про татарське походження вказаних прізвищ навів польський автор Пшемислав Домбковський у книжці про дрібну шляхту в Корчині і Крушельниці, нічим її не аргументуючи і не заперечуючи. Див.: Dąbkowski P. Szlachta zaściankowa w Korczynie i Kruszelnicy nad Stryjem. – Lwów, 1936. – S. 30.

²Илчев С. Речник на личните и фамилни имена у българите. – София: Изд-во на Българеканта АН, 1969. –

Ще більше конкретних відомостей і матеріалу для роздумів подає праця відомого філолога, професора Ужгородського університету Павла Чучки “Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник” (Львів: Світ, 2005. – 702 с.). Тут також наведена ціла низка зареєстрованих у Закарпатті українських прізвищ з твірною основою “Кир” (“Кер”): Кирей, Кирик, Кирило, Кириляк, Кирита, Кирицький, Киришій, Киритан, Кирій, Кирлик та ін.³ І в тому числі – зі суфіксом “ч”: Кирч (Кырч), Кирча.

На цих останніх позиціях з доданими до них дослідницькими відомостями і міркуваннями особливо зосереджена наша увага. Автор констатує наявність прізвищ такого написання у низці місцевостей Закарпаття (на Міжгірщині, Виноградівщині, Тячівщині, Мукачівщині); вказує на їхні давні аналоги з цього ж краю, зафіксовані в угорськомовних джерелах: *Keresi Demeter* – XV ст., *Kerczan Andry*, *Kerchan Vaszil* – XVIII ст. А також звертає увагу на їхні варіанти з галицьких карпатських сіл у польському написанні т. зв. “Йосифінської метрики” з 80-их рр. XVIII ст.: *Kircz* (с. Тур'є, тепер Турківського р-ну Львівської обл.), *Kircza* (с. Смільна, тепер Дрогобицького р-ну Львівської обл.), *Kirczow*, *Kircziw* (с. Корчин, тепер Сколівського р-ну Львівської обл.), *Kirczay* (с. Орів, тепер того ж р-ну).

Етимологія (походження і розвиток) цього прізвища, на думку П.Чучки, “спірна”. І розвиваючи цю думку, автор продовжує: “Могло утворитися, як і інші закарпатські прізвища на зразок Ванч, Данч, Кипч, Станч, чи аналогічні польські прізвища *Jurcz*, *Kiercz*, *Parcz*, *Galcz*, за допомогою суфікса – ч... Твірною основою при цьому могло бути календарне ім'я грецького походження Кир...” – як наведене вище етимологізування аналогічного болгарського прізвища в словнику С.Ілчева⁴.

Вчений висловлює й інші припущення, але стосовно нашого питання найголовнішим є задіяність у цьому дослідницькому дискурсі прізвища

С. 252, 253, 257.

³Чучка П. Прізвища закарпатських українців. Історико-етимологічний словник. – Львів, 2005. – С. 262.

⁴Там само.

з мого рідного с. Корчина, яке є ім'ям мого роду. Ця згадка повела мене до вказаного першоджерела – “Йосифінської метрики” – першого поземельного кадастру Галичини, проведеного упродовж 1786–88 рр. за розпорядженням австрійського цісаря Йосифа II (звідси й назва) на основі обмірів та обчислення земельних угідь кожного населеного пункту з зазначенням землекористувачів.

Йосифінська метрика с. Корчина, як і інших поселень, зберігається в Центральному історичному архіві України у м. Львові. Це об'ємний том з понад 300 листів великого формату, на яких за відповідними графами списані орні поля, городи, луки, пасовища, лісові та інші земельні угіддя з їхніми місцевими назвами (мікротопонімами), іменами і прізвищами жителів села, в користуванні яких перебували земельні ділянки на цих угіддях, з розмірами їх площі.

Отож, на багатьох сторінках цього документа фігурує як посідач різних земельних ділянок Стась (Євстахій) Кирчів (Staś Kirczow). Як видно з написань інших прізвищ жителів Корчина, а також назв угідь, багато з яких і до нашого часу збереглося у вжитку, службовець, який робив ці записи, не дуже дотримувався точності. І не тільки тому, що писав українські прізвища і місцеві назви польським алфавітом, а головню через те, що здебільшого озвучував їх по-польськи і загалом передавав їх досить довільно. Це простежується навіть на написанні в різних місцях прізвища того ж Стася Кирчіва: Kirczow, Kirczuw, Kirczo, Kierczów, Kircziw, Kurgzuk.

Різномісний простежується в позначенні голосного після К – і суфікса (ow, ou, uw, iw, uk). У першому випадку записувач найчастіше вживає літеру “i”; в низці записів – буквсполучення “ie”, очевидно, відчуваючи в цій позиції не стільки нелабіалізований голосний “i”, скільки його наближення до голосного передньо-середнього ряду “и”. На те, що цей останній був присутній у тогочасному звучанні прізвища, вказував би й рецидив написання з польською літерою “u”⁵. Так само можна потрактувати і суфікс “iw” серед довільно записаних по-польськи інших випадків і просто випадкового “uk”.

Наступна метрика – “Францисканська”, – проведена австрійським урядом у 1819–20 рр. за розпорядженням цісаря Франца I, фіксує в Корчині ще одне написання нашого родового імені – “Kircz”. Спорадично трапляється і “Kirczow”, але переважає в записах метрики перший варіант. Тепер під ним значиться вже четверо жителів села, які мають окремі господарства, садиби й хати з різними інвентарними номерами: Kircz Stefan, Kircz Sec, Kircz Fedio, Kircz Wasyl⁶.

Думаю, що власне такою й була первісна форма нашого прізвища, тільки не Кірч, а Кирч. Важати так дає підставу факт, що і в записах інших прізвищ та назв, у яких і до сьогодні виразно вимовляється “и” після “к” (Кирик, Кичера, Клітки, Могивки), в Метриці це “и” довільно позначається літерою “i”, і навіть не дифтонгом “ie”, як це траплялося в “Йосифінській метриці” і як це бачимо в судовому акті розподілу поміщицького маєтку в Корчині з 1738 р. (Iwan Kiercz)⁷.

Особливо вагомим доказом первинності прізвища “Кирч” є те, що в цій формі воно збереглося в усній традиції Корчина фактично до нашого часу. Пам'ятаю, як колись і навіть у радянські роки люди зверталися до нашого тата “Пане Кирч”. Так “титулювали” громадяни старшого віку іноді й мене, коли після закінчення вищої школи приїжджав до батьків. А у множині наше прізвище і тепер звучить у селі не інакше, як “Кирчі”, “у Кирчів”, “з Кирчами”...

Як пояснити синхронний дуалізм форм “Kircz” і “Kirczow”, як і подібних інших записів прізвищ громадян Корчина в обох Метриках: Лучка – Лучків, Безушко – Безушків, Дяк – Дяків, Мись – Мисів, Миндзьо – Миндзів і т. п.⁸ Цікаво, що в побуті також і до сьогодні збереглися первісні короткі форми цих прізвищ (тепер уже в ролі прізвиськ).

Очевидно, вже у той час (в останні десятиліття XVIII – на поч. XIX ст.) короткі форми родових прізвищ зазнають спеціалізації на зазначення в формулі прізвища нового покоління батьківського роду – батьків син – з допомогою суфікса “iw”. Ця тенденція, зрештою, є характерною для

⁶Там само.

⁷Див.: Dąbkowski P. Szlachta zaściankowa w Korczynie i Kruszelnicy nad Stryjem. – S. 83.

⁵Йосифінська метрика. с. Корчин // ЦДІА у Львові. – Ф. 19. – Оп. XVI. – Од. зб. 52. – Арк. 79/ зв.

творення великого масиву українських патронімічних прізвищ (Іванів, Петрів, Луців, Шевців, Кравців, Братків і т. п.).

Таким чином, форма Kirczow (Kirczuw) у “Йосифінській метриці” фіксувала прізвище сина, батько якого іменувався Кирч. У “Францисканській метриці” цією короткою формою позначені (з деякими відхиленнями) вже чотири розгалуження родини (мабуть, сім’ї синів “Стася” з попередньої метрики). У пізніших документах уже досить виразно простежується диференційоване вживання короткої і суфіксованої форм прізвища стосовно батьків і дітей.

Так, у датованих 1851 р. журналах обліку земельних ділянок під забудовами і сільськогосподарськими угіддями жителів Корчина з поіменним покажчиком їх власників (ЦДІА України у м. Львові.– Ф. 186.– Оп. 1.– Од. зб. 6642, 6644) рід Кирчівих у Корчині виступає у шести відгалуженнях з окремими господарствами. Чотири господарі позначені прізвищем “Кирч” (у польському написанні тепер з дифтонгом “іє” – “Kiercz”) і два – “Кирчів” (“Kirczuw”, рідше – “Kierczow”): Кирч Василь, Кирч Данило, Кирч Сень, Кирч Федь (Федько), Кирчів Федь, Кирчів Павло.

Логіку багаторазового системного повторення цієї диференціації в записях згаданих архівних джерел дає можливість привідкрити зіставлення цих записів з попередніми даними “Францисканської метрики”. Бачимо, що прізвище із суфіксом “ів” прийняв спадкоємець господарства з переписним номером дому 78 – Павло, напевне, син попереднього господаря оселі з цим номером, який у Францисканській метриці називається Кирч Стефан. Кирчів Федь значиться як господар дому № 137, мабуть, виокремлений на своє господарство син котрогось із Кирчів старшого покоління, які затримали давню форму свого прізвища.

Такий смисл уживання різних форм прізвища простежується і в записях з того ж часу у метриках про народження, одруження і смерть громадян Корчина, які латинською мовою вів парох села Іван Должанський. Копії зберігаються в Центральному державному історичному архіві у Львові. Так, у записі народження і хрещення відповідно 1 і 4 липня 1852 р. сина Івана у Кирчева Олексія (Олекси), який разом з батьком Семе-

ном (Сенем) проживав (і, очевидно, вів спільне господарство) у домі № 82, батько новонародженого іменується “Alexius Kurgzow”⁸. Водночас у деяких інших записах він же значиться і з прізвищем “Кургз”, особливо після смерті 21 березня 1853 р. його батька Сеня (“Simeon Kurgz”) ⁹, який прожив 64 роки. Ставши повноправним господарем, син Олекса успадкував і лексичну форму його прізвища: називався вже як батько, глава сім’ї. Мабуть, ще в той час існувала така традиція і парох дотримувався її у метричних записах.

Ще в 40-их рр. отець Должанський (парохом Корчина він став у 1843 р.) писав “Kircz”, “Kirczow”, з 1852 р. послідовно вживається в його записах літера “у” (“и”) після “к”, а кінцевий суфікс у повній формі прізвища – “ow”. Так він записував й інші подібні прізвища (Onufrow, Stasiow, Myndziow...).

З поч. 60-их рр. у метричних записах домінуючою стає форма “Kurgzow”, а в написаннях кирилицею – згідно з офіційним у Галичині етимологічним правописом – “Кырчовъ”. У 70-их рр. XIX ст. у кириличних записах цього прізвища над “о” з’явився дашок (“ôv”), що означав читання суфікса як “ів”. Ще через десятиліття молоді інтелігенти і літератори брати Богдар і Павло послідовно пишуть своє прізвище в листах і друках фонетикою – “Кирчів”.

В останні десятиліття XIX – на поч. XX ст. у такій формі це прізвище утверджується як офіційна родова назва всіх Кирчівих у Корчині та їхніх нащадків. Форма “Кирч” вийшла з офіційного вживання і перейшла по суті в розряд прізвиськ. Однак ця форма є дуже істотною з погляду історії і словотвірної еволюції нашого родового імені.

По-перше, вона документально засвідчена як найраніше відоме ідентифікуюче позначення нашої родини в суспільстві.

По-друге, вона, ця форма, фіксує первинне лексичне утворення, початкову твірну основу, з якою пов’язані наступні морфологічні і фонетичні зміни та перебіг процесу різних фаз формування прізвища.

⁸ЦДІА у Львові.– Ф. 201.– Оп. 4 а.– Од. зб. 2576.– Арк. 10.

⁹Там само.– Арк. 22.

По-третє, представляє основу, спільну для вказаних вище українських (а, можливо, й інших слов'янських) прізвищ.

По-четверте, що особливо важливе, веде до розкриття етимології прізвища, семантики слова, яке послужило його основою. Оскільки українські прізвища з основою "Кирч" зосереджені, як засвідчують наведені вище відомості, в регіоні Українських Карпат, зокрема, головню в місцевостях закарпатської і галицької Бойківщини, то є підстава передусім тут шукати того слова.

У першому томі "Словника бойківських говірок" (К.: Наук. Думка, 1984) українського мовознавця Михайла Онишкевича (1906–1971) подане на с. 349 реєстрове слово "Кирчак" (варіант: *кирчак*) з поясненням: "Велика дерев'яна ложка місткістю в 3 л[ітри]". Вказано, що це слово з таким значенням записав український етнограф і письменник Юрій Кміт (1872–1946) у с. Дзвиняч Горішній (нинішня назва Шандровець) Турківського р-ну Львівської обл.¹⁰, а також, що його пізніше зафіксував М.Онишкевич у с. Бориня того ж р-ну.

Слово "кирчак" – невідома іншим говорам України назва одного з предметів побуту українських горян, напевно – один з архаїзмів, яких так багато донесли до нашого часу бойківські говірки. Вважаю, що є достовірна підстава пов'язувати саме з цією назвою етимологію первинної форми родового імені "Кирч", яке, можливо, спочатку було родовим прізвищем, що пізніше стало офіційним прізвищем. Зазначимо, що локалізація поширення прізвища зі словотвірною основою "Кирч" обмежена теренами, де зафіксоване слово "кирчак", в інших місцевостях України таке прізвище невідоме.

Отож, немає потреби дошукуватися словотвірної основи й етимології прізвища "Кирч" ("Кирчів") десь у віддалених грецьких, болгарських, сербо-хорватських, німецьких та інших мовних аналогах. Вона, ця основа, тут-таки – в рідному діалектному мовному довіллі – як морфологічний етимон "кырч". Маємо тут випадок, коли прізвище затримало відгомін архаїчної діалектної лексеми, допрізвищеве значення якої зберег-

лося лише подекуди, себто стало реліктом. Доказом цього походження може служити і оце типове бойківське широке "и" ("ы") в позиції після "к"¹¹, яке стільки клопоту завдало колишнім писарям. До речі, і тепер нерідко, сприймаючи наше прізвище на слух, записувачі схильні передавати це "и" голосними "е" або "і".

Так, на основі наявних документальних даних, проглядається в загальних рисах дорога родового імені "Кирчів" від форм у давніх записках до новочасного його звучання і морфемної структури. Від першої відомої його писемної згадки в 1738 р. тяглість його нараховує ось уже близько 300 літ буття у Корчині. І прізвище це означає один з корінних та найдавніших родів цього давнього карпатського села.

2. Родове гніздо

Давнім гніздом нашого роду є с. Корчин над рікою Стриєм у Сколівських Бескидах (нині Сколівського р-ну Львівської обл.).

Поки що найдавнішим документальним засвідченням історичної глибини Корчина є виявлена архівна записка з 1475 р., в якій мовиться про маєтності в сс. Корчині і Тухлі Стрийського пов. ("in villis dictis Corczyn et Thuchla in districtu Striensi sitis")¹². З кін. XV і поч. XVI ст. походить і низка інших документів, у яких Корчин називається селом, а отже, і його заснування є підстави віднести до давнішого часу, – можливо, й княжої доби, коли він, ймовірно, виник як одне з поселень при системі замків, що охороняли головний шлях Княжої Русі через Карпати на Угри, який пролягав понад Стриєм – т. зв. "Руський путь". Одним з доказів є урочище в селі на східному його узгір'ї зі збереженою назвою "Замчище".

Одне з наймальовничіших сіл цього краю. Розкинулося в південно-західній частині досить обширної синевідсько-корчинської долини, що зі сходу врізається в пасмо Берегових Карпат і на яку з південно-західного боку виривається з Бескидів ріка Стрий. Тут вона несе свої води вже спокійніше, утворюючи місцями плеса, але все

¹⁰ Див.: Кміт Ю. Словник бойківського говору // Літопис Бойківщини.– Самбір, 1939.– № 11.– С. 108.

¹¹ Див.: Худаш М. Основні риси бойківського говору // Бойківщина. Історико-етнографічне дослідження.– К.: Наук. Думка, 1983.– С. 45.

¹² Dąbkowski P. Szlachta zaściankowa w Korczynie i Kruszelnicy nad Stryjem.– S. 7.

ще зберігає свій гірський характер, особливо в час повноводдя і повеней, коли перетворюється на вражаючу бурхливу і руйнівну стихію.

Село розміщене на правому березі Стрия. Від полудня і південного заходу воно обрамлене краєм Сколівських Бескидів, що стрімко піднімаються тут до 700–800 і більше метрів над рівнем моря. Над селом височіють порослі хвойним лісом Лази і гора Коник. До річі, ця гора у згаданих Йосифінській і Францисканській метриках названа Заподриною. На назву “Коник” у них не натрапляємо. Можливо, що вона, ця назва, пізнішого походження і була започаткована кимось із спостережливих приїжджих, що побачив у конфігурації гори з покритою луками гладкою спиною і смерековим лісом у найвищій частині (голови-гриві) подобищу коня. Назва прижилася і стала загальноживаною. Але й давня назва “Заподрина” також залишилася у вжитку – вже як означення частини гори (“пішов у Заподрину косити”).

Ландшафт села збагачує права притока Стрия – Велика Річка, що творить вузьку долину поміж горами, замкнуту з південного заходу високим хребтом Великий Верх з трьома вершинами – Юрчихою, Корчанкою (Лисою) та найвищою в сколівських Бескидах Парашкою (1268 м), що має статично панують над стрийською долиною і проглядаються майже від міста Стрия.

З західного боку від Парашки вздовж Великої Річки до ріки тягнуться поперечні хребти Кременеці, Погарів і Штину. А за рікою простяглися нижчі хребти Берегових Карпат з горою Синьочів і скелистою вершиною Магурою над селом і далі на північний схід – синевідськими Ділами, світлі південні схили яких разом з голубою лентою Стрия у їх підніжжі складають неповторно чарівну панораму.

Це гірське й лісове оточення разом з чистими водами Стрия і його допливів – річок та потоків, захищеність від поривистих вітрів творять і особливий мікроклімат села. Уже з поч. ХІХ ст. Корчин стає відомим як кліматичний курорт, сприятливий для оздоровлення від грудних і нервових недуг, та літнього відпочинку людей інтелектуальної праці. До настоящего на хвої і квітучих травах лагідного повітря додалися й цілющі мінеральні води на терені села. Мені малому пока-

зували відразу за селом на лівому березі Стрия (урочище “Береги”) місце, де витікала “залізна” вода. На базі її використання місцеві поміщики з серед. ХІХ ст. утримували в селі два спеціальні лікувально-оздоровчі заклади “Австерія” і “Ковальщина”, в яких цю воду хворі вживали для пиття і купелів. При джерелі була збудована навіть спеціальна лазня. Сюди з’їжджалися для лікування не раз і з досить далеко. Приміром, літом 1885 р. в одному з цих закладів лікувалася близька знайома Івана Франка, організаторка суспільно-культурного молодіжного руху в Києві Олена Доброграєва¹³.

Коли наприкінці ХІХ ст. джерело “залізної” води зникло, названі заклади функціонували до поч. ХХ ст. і Першої світової війни як бази кліматичного оздоровлення і відпочинку. У міжвоєнне двадцятиліття наплив охочих полікуватися і відпочити в Корчині продовжував зростати. У дворі діда Підгородецького для них була побудована спеціальна вілла. Для курортників підняли і звичайні сільські хати. Оскільки це був один із видів поважного доходу, в селі почали будувати житлові будинки поліпшеного планування і з більшою кількістю кімнат також заможніші й ділові господарі. Атракцією для приїжджих були літні купання в ріці, близькі і дальші проходи в гори до різних природних пам’ятних місць – “Турецького каменя”, водоспаду (“Гуркала”), гори “Парашки”, до мінеральних джерел сірководневої води і типу “Нафтусі” поблизу села та інших.

Пам’ятаю з дитячих 1930-их рр., що село в літні місяці було заповнене “гостями” – приїжджими зі Львова, Кракова, Варшави, Любліна та з інших місць тодішньої Польщі та з-за кордону. Були такі “купельові”, “літники”, як їх називали, і в нашій батьківській хаті, а ми в той час тулилися в пристосованій для житла коморі. За тогочасними підрахунками в окремі періоди літнього сезону в селі перебувало до 700-800 приїжджих¹⁴. Засновувалися спеціальні колонії для відпочива-

¹³Про це писав Михайло Павлик в листі до Михайла Драгоманова від 10 липня 1885 р. // Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом. – Чернівці, 1910. – Т. 4. – С. 399.

¹⁴За: Сородник С. Історія корчинської шляхти. Минуле і сучасне села Корчина // Думка. – Стрий, 1937. – № 99.

ючих. Митрополит Андрей Шептицький закупив будинок для бази відпочинку молоді української “Рідної школи” у Львові (тепер у цьому будинку міститься Корчинська сільська рада). З відомих українців на літній відпочинок систематично приїжджали до Корчина з сім’ями академік Василь Щурат, його син доктор Степан Щурат, професор Василь Сімович, церковний діяч і письменник отець-доктор Гавриїл Костельник, майбутній видатний скрипаль Олег Крива з батьками.

Були організовані певні інфраструктури для прохарчування цього приїжджого люду. Більшість “літників” готувала їжу за місцем проживання з продуктів, куплених у селі. Тому літні місяці служили для селян добрим ринком збуту молока і молокопродуктів, ярини, овочів, фруктів, яєць, ягід, грибів тощо, а також для бізнесу місцевих комерсантів.

Друга світова війна і радянська доба перервали цю літницькову традицію Корчина. Тільки деякі давні знайомі зі Львова іноді навідувалися для відпочинку. Відкрите геологорозвідкою потужне джерело сірководневої мінеральної води на околиці села без ужитку впродовж десятиліть марно витікало в ріку. Лише недавно, за незалежної України, знайшовся спритний підприємець, який налагодив промисловий розлив цієї води. Тепер вона під маркою “Сколівської” стала широковідомою та напевно й добре прибутковою, але, звісно, не для села.

Корінні жителі Корчина здавен займалися хліборобством і тваринництвом. Найкращі і найвроджайніші земельні угіддя містяться в долині обабіч ріки. Більшість цієї кращої землі була колись у руках панських дворів, яких у селі у XVIII–XIX ст. було три і більше, та в багатих селян із місцевої дрібної шляхти. А звичайні хлібороби, поміщицькі піддані змушені були розчищати від чагарників і розорювати та тяжко обробляти мало придатні для рільництва схили гір. Луки і сінокоси були здебільшого в горах, не раз і досить віддалених, так що для їхнього обробітку треба було вибиратися на кілька днів з ночівлею. На полонинах випасалися стада худоби, яка збувалася на ярмарках у Скольному й особливо відомому – в Сможу (нині Сколівського р-ну)¹⁵.

Деяка частина селян була зайнята в лісовому господарстві, на сплаві деревини. Були в селі будівельники, столяри, невеликі сезонні прибутки давали збирання ягід, грибів. Це майже все, що стосується традиційних господарських занять, промислів і ремесел селян Корчина в минулому. Плин часу приносив все більше зубожіння, обезземелення селян, переважна їх більшість потерпала від нестач найнеобхідніших життєвих засобів, голодних переднівків, хронічної відсутності заробітків тощо.

Радянське “визволення” в 1939 і 1944 рр. перервало традиційну тяглість життя села, його звичні форми і ритми. Примусове околгоспнення, терор, безпрецедентне духовне насильство, ломка багатовікового життєвого укладу болісно вразили передусім селянську психологію. Водночас у чомусь накреслилися і нові підходи та виходи у вирішенні життєвих проблем. Розширилися можливості заробітків, опанування різних професій, здобуття середньої і вищої освіти та задіяності уродженців села в багатьох позахліборобських сферах матеріально-виробничої й інтелектуальної діяльності.

Документальні матеріали засвідчують давнє тяжіння села до організованих форм громадського життя, до шкільної освіти, культури. Напевно, не просто плодом фантазії була згадка у відомій повісті І.Франка “Захар Беркут. Образ громадського життя Карпатської Русі в XIII в.” про посланців з Корчина, які радять з тухольцями, як чинити опір монгольській навалі¹⁶. А у своїй “Мандрівничій хроніці” “Українсько-руська студентська мандрівка літом 1884 р.” І.Франко присвятив Корчині окремих вірш, в якому писав:

*Ось Корчин наш давний! Князь руський колись
Робив тут з угорцями згоду...*

І з захопленням згадав засновану в 1882 р. першу в цій місцевості читальню “Просвіти”:

*Тут першу читальню стрічаєм – дай Бог
Йй в кождім селі ще діждати.*

Та з надією на краще прийдешне закликав жи-

для 2 кл. шкіл середніх.– Львів, 1895.– С. 316–320.

¹⁶Франко І. Зібрання творів: У 50 т.– К., 1978.– Т. 16.– С. 62.

¹⁵ Див.: Франко І. Ярмарок у Сможу // Читанка руська

телів села далі розбудовувати громадську освіту і працю:

*Здвигайся ти, Корчине! Пильно будуй
Будову освіти громадську!
Здвигайся, кріпися, трудись і нехтуй
Погрозу мадярську і лядську!*¹⁷.

Ще в панщизняний час у селі була заснована парафіяльна школа, на основі якої в 1853 р. утворена однокласна державна – т. зв. “тривіальна”. Для неї в центрі села поблизу церкви був споруджений шкільний будинок з великою класною кімнатою і помешканням для вчителя. Все це силами самих селян, бо влада, яка здебільшого була в руках польської адміністрації, не тільки не сприяла освіті простолюду, а й часто чинила їй усякі перешкоди. Коли наприкінці XIX ст. громада неодноразово зверталася до шкільної влади про потребу перетворення школи на двокласну і надання другого штатного вчителя, було врешті вирішено, що це можна зробити за умови розширення шкільного будинку. Коштом села було добудовано ще дві класні кімнати, і так у 1898 р. однокласна корчинська школа з 229 учнями перетворилася на двокласну. В архіві збереглися документи, в яких селяни слізно прохали владу імущих допомогти їхнім дітям учитися, здобути “фах”, щоб могли вони “йти у світ”, “до ремесла”, бо в горах землі мало і нема де господарювати.

Щоправда, Корчинові щастило на добрих духовних проводирів – священників, учителів й ініціативних людей-організаторів із власного селянського середовища. Довгі роки (1843–1875) парохом села був семінарський товариш Маркіяна Шашкевича і поета Миколи Устияновича Іван Должанський, який всього себе віддав просвіті і вихованню своїх парохіян. Останні засвідчили це написом на надгробному пам’ятнику о. Должанському: “Своєму просвітителю і самому лучшому пастирю – вдячна потомність Корчинская”.

Отець Должанський заклав тривкий фундамент усього того доброго, що продовжували і розвивали в Корчині його достойні наступники не тільки душпастирською працею, але й плідною громадсько-культурною діяльністю. Зокрема, глибокий і добрий слід залишила в селі довголіт-

ня учительська праця (1905–1936) І.Гаврана. Талановитий педагог, він намагався дати своїм учням не тільки знання в обсязі шкільної програми, але й прищепити їм різні практичні господарські навички і вміння в рільництві, садівництві, пасічництві, столярстві. Здібніших дітей учив музики, гри на скрипці. І.Гавран великою мірою спричинився і до загального культурного розвитку села. Заснував перший багатоголосий хор у Корчині, ініціював аматорські театральні вистави. Багато селян мали змогу користуватися книжками з його непересічної, як на ті часи, домашньої бібліотеки.

Словом, завдяки подвижницькій праці своїх просвітителів (названих і не названих тут) Корчин високо піднявся у своєму освітньому і культурному розвитку, виховав цілу плеяду національно свідомих і діяльних своїх громадян і здобув добру славу одного з найкращих, найорганізованіших і національно найсвідоміших сіл Стрийщини. В період Першої світової війни більше 80 його жителів боролися за волю України в рядах легіону Українських Січових Стрільців, Української Галицької Армії, Армії Української Народної Республіки. В роки Другої світової війни і після неї краді сини і дочки села були активними учасниками збройної національно визвольної боротьби українського націоналістичного підпілля та Української Повстанської Армії. Близько 30 з них загинуло в боротьбі з німецькими і російсько-більшовицькими окупантами, багато зазнало катувань, тюрем, концтаборів, заслань і виселень.

З дитячих 1930-их рр. пам’ятаю, яким багатим і різноманітним було громадсько-культурне життя Корчина того часу. Діяли читальня “Просвіти”, церковний і сільський просвітянський хори, драматичний гурток, організації “Сільського господаря” і “Союзу українок”, кооперативна крамниця, молодіжне спортивне товариство “Сокіл” та ін. У той час силами села було споруджено Народний дім з залом і сценою для театральних вистав, концертів та приміщеннями для товариств. Ця будівля в центрі села як його головний культурний осередок служить і тепер.

На жаль, цю добре налагоджену мережу громадсько-культурної й освітньо-виховної роботи, впливом якої було охоплено майже все доросле, юнацьке і дитяче населення села, перервала і зруйнувала більшовицька окупація. Своїми три-

¹⁷Там само.– К., 1976.– Т. 3.– С. 256.

валими нищівними діями і впливами ця доба так докорінно морально й психологічно знівельовала громадсько-культурну традицію, що відродити її не вдається й досі. Не стало в селі й лідерів, що здатні взяти на себе цей обов'язок, хоч освічених – з закінченою вищою і середньою освітою – в ньому людей багато. Запанувала байдужість до громадських справ і потреб. Як впливова громадсько-організаційна спільнота село фактично перестало існувати. Воно – лише адміністративна одиниця.

Таке в загальних історичних і теперішніх рисах те локальне середовище, те село, в якому віддавна вживлене, до якого належало і належить родове гніздо Кирчівих.

Де конкретно, в яких місцях і кутках села воно локалізувалося?

Ті родини Кирчівих, які я застав і запам'ятав з дитинства, тобто з-перед Другої світової війни, мали свої осідки в частині села при дорозі понад самим Стриєм, що вела до сусідньої Крушельниці і далі – Підгородців, Урича та інших сіл. Ця частина називається “Теплиця”. Назва дивувала, бо, властиво, зимою це чи не найхолодніше місце села, особливо під впливом замерзлої ріки і дощукельного північного вітру, що при низькому тут правому березі безперепонно вривається в село. Назву “Теплиця” виводили від потічка, що й тепер протікає у цій частині села і ніколи не замерзає.

Інші частини села називаються “Ряд” (“Рид”), “Потік”, “Шляхта” (“Шліхта”). Остання – від того, що здавна її заселяла дрібна або “загородова” (“загородова”) чи “ходачкова” шляхта. Всі ці назви мікрорайонів (частин) села не згадуються у вказаних вище давніших архівних документах тому, можливо, що вони пізнішого походження.

У Францисканській метриці та архівних матеріалах серед. ХІХ ст. значаться різні переписні чи інвентаризаційні номери садиб розгалужень родового дерева Кирчівих (78, 82, 148, 30, 21, 137). Як показує збережений в архіві журнал обліку земельних ділянок, зайнятих під житловими і господарськими спорудами їх власників у Корчині, і додана до нього карто-схема з 1851 р.¹⁸, деякі з цих садиб були і в середній частині села

(“На селі” – №№ 21, 30). Але більшість і в той час зосереджувалася на Теплиці. Особливо оселі Кирчів під №№ 78 і 82 мали тут значні ділянки землі під городами і їх продовженням – полями на “четвертинах”, які тягнулися до підніжжя Коника.

Сьогодні, після різних спадкових перерозподілів цієї землі і особливо її перекроїв у радянський час, трудно достовірно ідентифікувати її колишні межі й обсяг. Але я застав ще ту родинну традицію, згідно з якою обійстя з хатою моїх батьків, в якій я народився, господарські забудови, сад, город з полем на “загородах” і на “четвертині” пов'язувалися з давнім фамільним осідком моїх предків по лінії батька. Тут він народився, тут господарювали його батько і дідо. Ця усна родова традиція конкретизується писемними джерелами, зокрема метричними записами народження і смерті різного часу і з позначенням переписних дворових номерів, з допомогою яких простежується життєва динаміка родини.

Отож, садиба, яка за переданням у селі і в родині визначається як “кирчівська”, як давнє спадкове гніздо мого роду, фігурує в документах, починаючи з Францисканської метрики (1819–1820 рр.) і впродовж майже цілого ХІХ ст., під № 82. Головно з цим номером пов'язані офіційні фіксації дат народження, хрещення, одруження, відхід у вічність членів різних поколінь моїх предків. В хаті мого прадіда з цим переписним номером 28 березня 1847 р. народився мій дід Олекса і в подальші роки – його брати, з яких найвідомішими є постаті українських письменників і громадських діячів Богдара (12 червня 1856) і Павла (16 березня 1862) Кирчівих.

Тут у родинній хаті Кирчівих 30–31 липня 1884 р. гостював Іван Франко, який у той час перебував у Корчині в складі учасників згадуваної студентської мандрівки і, як засвідчує листування, був запрошений Б.Кирчівим до хати його батьків. Докладніше про зв'язки членів нашої родини з І.Франком мовиться в моїй публікації “Іван Франко і брати Кирчіві: листування”¹⁹.

В останні роки ХІХ ст. внаслідок зміни ну-

¹⁸ЦДДА України у Львові. – Ф. 186. – Оп. 1. – Спр. 6644.

¹⁹Див.: Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Т. 229. Праці Філологічної секції. – Львів, 1995. – С. 389–427.

мерації дворів у селі чи з якоїсь іншої причини родова оселя мого діда дістала переписний номер 79. Такий номер хати значився в записі дати народження мого батька Теодора 12 листопада 1903 р. Але немає сумніву, що це були та сама хата і садиба, які раніше позначалися номером 82. Я не вважав за потрібне дошукуватися за підтвердженням цієї ідентичності в писемних джерелах, оскільки сама конфігурація садиби, прилегла до неї земельна посілість і родинна пам'ять переконливо це засвідчували.

Я застав і запам'ятав ще стару родинну хату, яка щодо свого зовнішнього вигляду, планування, внутрішньої обстановки і облаштування характеризувалася типовими етнографічними прикметами традиційного бойківського житла. Була під соломяною стріхою, напівкурною (комин виходив не над дах, а під ним на горищі ("поді", "стриху"), щоб дим консервував сніпки покриття). У першій половині хати були велика глинобитна піч і земляна підлога ("тік"), дощана лежанка ("постіль") із жердкою над нею для одягу, великий стіл, лави під стінами, мисник у лівому кутку при вході й образи на застільній стіні. У другій половині хати через великі сіни була менша і дещо краще обставлена кімната з ліжками і дощаною підлогою. Вона була призначена для гостей і для "літників" ("купелевих") – тих, що приїжджали на літній відпочинок. У цій половині була відділена комора – "ванькир" зі скринями для різних хатніх пожитків.

Перед Другою світовою війною мій тато побудував на місці старої хати нову – під черепицею і з модерним, мало поширеним ще в той час у селах плануванням: окрема кухня, дві кімнати, комора, сіни, ганок. Перебудовано і по-новому розміщено й господарські забудови. Ці будівлі були розраховані на потреби сім'ї і значною мірою також на можливість заробітку (що було дуже істотним) від піднаймання хати для літнього відпочинку приїжджиків.

Однак війна і різні негаразди під час і після неї, особливо в радянські часи, страх перед "розкуркуленням" (хоч ніколи куркулями ми не були), виселенням тощо довгі роки не давали привести до належного викінчення всі ці розпочаті роботи.

Водночас повинен зазначити, що круговерті не легкого часу, Перша і Друга світові війни не за-

вдали нашому селові великих руйнувань і жертв, хоч було воно в зоні фронтової лінії, зазнало евакуації. Так само великій Божій ласці завдячуємо, що в ті грізні часи, які довелося пережити, і нашу батьківську оселю обминуло нищення та опустошення, хоча поблизу неї розривалися гарматні стрільна і осколки впивалися в стіни, а вона залишилася цілою. Пощадило її й большевицьке лихоліття.

Ще за життя батьків на поч. 70-их рр. поблизу старої хати і таки на "кирчівському" ґрунті наш молодший брат побудував власний дім і господарство. Але головною представницею нашого родинного гнізда залишається стара батьківська хата на давньому осідку вкорінення нашого роду.

3. Родовід

Історію селянської родини важко простежити, бо вона ґрунтується зазвичай не на писемних джерелах, а на переданні родової пам'яті. Навіть тепер, коли вже кілька поколінь селян має шкільну освіту, коли в родині вже непоодинокі їхні члени мають середню і вищу школу, якимось не зустрічаються або трапляються лише зрідка "літописці" своїх родинних спільнот. А що вже казати про давніші часи, коли письменна людина серед селян була рідкістю. Зрештою, родові хроніки – це привілей вищих станів, інтелігентських родин.

А родова пам'ять загалом сягає недалеко вглиб – здебільшого до батьків, дідів і в крайньому разі – прадідів, якщо серед них були помітніші постаті, які чимось прислужилися для родини чи громадської справи, відзначилися в якихось пам'ятних подіях. Тому реконструкція буття селянської родини десь після третього-четвертого покоління вглиб є нелегкою справою. Відомостей про її давнішу історію вже треба дошукуватися в писемних джерелах.

З такою ситуацією стикаюся в даному разі і я, ставлячи перед собою завдання хоча б схематично відтворити свій родовід. Зокрема, його ретроспективу поза нижчою межею пам'яті, себто нижчі покоління верстви. Деяку інформацію про це дають згадувані архівні матеріали, особливо цінні відомості містить обширна автобіографія Павла Кирчіва, написана в 1893 р. на прохання професора Львівського університету, відомо-

го українського вченого Омеляна Огоновського (1833–1894) для його історії української літератури. Рукопис цього документа зберігся у фонді Наукового товариства ім. Шевченка Центрального державного історичного архіву України у Львові (Ф. 3с/309.– Оп. 1.– Од. зб. 2383). Він послужить ще не раз для цієї праці. Однак його хронологічний діапазон не сягає глибше, ніж ХІХ ст., а, властиво, стосується родини автора другої половини того століття. Тобто рахуючи від мого покоління, – десь до четвертого-п'ятого поколінь углиб. Для освітлення давнішого минулого маємо небагато даних.

Перша документальна згадка про присутність предків мого роду в Корчині датується першою пол. ХVІІІ ст. У судовому акті про розподіл поміщицького маєтку у с. Корчині в 1738 р. у переліку підданих панського двору значиться Іван Кирч (Iwan Kiercz). Як видно з цього документа, він виконує функції нижчого службовця при дворі (woźny), має двох синів (Івана і Василя) та три дочки. В його господарстві числяться два воли, корова, поросля. У його володінні – земельна посілість – “четвертина”. Як панський підданий, зобов'язаний відробляти різні повинності в дворі, щорічно доставляти мірки ліскових і букових горіхів, грибів, малини, 3 курки, 12 яєць, штукку пряжі, виконувати “закос”, “обкос”, “заор”, “обор”, сторожування, щомісячні шарварки (обов'язкову працю при напівдоріг)²⁰.

У той час, як видно з документів, це була єдина в Корчині родина з прізвищем “Кирч”. Судячи на основі даних “Йосифінської метрики” (1786–87), ця родина не дала розгалуження і під кін. ХVІІІ ст. вона була представлена знову ж єдиним її нащадком “Стасем” (Євстахієм), який (про це вже мовилося вище) фігурує в багатьох місцях цього документа під відпатронімічною формою прізвища “Кірчов” (Kirczow, Kirczuw, Kierczow, Kircziw...). Записи метрики засвідчують, що, крім садиби з хатою і господарськими забудовами, він мав садок і город та досить численні земельні орні і сінокосні ділянки у різних місцях земельних угідь Корчина. Зафіксовані назви цих угідь показують, що непоодинокі

з цих ділянок збереглися в посіданні родини до новітнього часу.

Уже наступна – “Францисканська метрика” (1819–1820) показує, що родина “Стася” розрослася і мала чотири відгалуження зі своїми садибами, господарствами і окремими переписними номерами. В офіційних записах всі вони знову фігурують під прізвищем “Кирч”: Kircz Seń – № двору 82, Kircz Stefan – № 78, Kircz Fedio – № 148, Kircz Wasyl – № 30. Лише зрідка трапляються відхилення від такого написання (Kirczow).

За документальними матеріалами середніх десятиліть ХІХ ст. простежується збільшення кількості сімейних осель родини Кирчівих у Корчині до шести. До зазначених переписних номерів їх садиб додалися ще два – 21 і 137. За сьогоднішньою топографією села важко встановити колишню конкретну локалізацію цих садиб. За винятком хіба оселі під номером 82, яка, як видно з документальних даних і пам'яті традиції, в основному до наших днів зберегла свої давні контури і має підставу вважатися спадковим осідком моєї родини.

Яка подальша доля інших осель Кирчів і їх давніших родових відгалужень?

На основі дослідження метричних записів народження, одруження і смерті жителів с. Корчина доходимо висновку, що десь з останніх десятиліть ХІХ – поч. ХХ ст. ці окремі родові відгалуження помітно вигасають через переважну народжуваність і виживання в них дівчат та слабке продовження чоловічої парості.

З дитячих років я запам'ятав дві такі заникаючі вітки нашої родини, обійстя, городи і їх продовження на “четвертинах” та інші земельні ділянки яких були суміжними з нашою батьківською оселею й іншими парцелями. Власне ця суміжність і жива традиція спорідненості переконували, що ці два господарства і сім'ї виокремилися з попереднього родового господарства зі згадуваним давнім переписним номером 82.

У пам'яті збереглася постать “стрийка” (так його називав мій тато і всі ми) “Романа Кирчового”, невелике обійстя якого було продовженням нашого батьківського в напрямі до дороги і ріки. А далі таке саме обійстя вже при дорозі і над рікою належало “Геленці Кирчовій” (так її

²⁰Dąbkowski P. Szlachta zaściankowa w Korczynie i Kruszelnicy nad Stryjem...– S. 82–83.

всі називали в селі), у прийми до якої “пристав” Іван Малярчин.

Стрийко Роман був уже похилого віку, щуплий, невисокого росту. Дотримувався традиційної бойківської ноші: літом одягав білі полотняні штани і поверх на випуск таку ж з домотканого полотна довгу до колін сорочку, підперезану в поясі ремінцем; взимку – з домотканого овечого сукна штани – “холоші”, з такого ж сукна “сіряк” (також називали “гунею”) або овечий кожух, шапку з овечого хутра (“кучму”), взувався в саморобні шкіряні постолі (“ходаки”). Шиття сіряків було і його додатковим заняттям – для заробітку. Не раз приглядався я до тієї його роботи, яку вручну виконував здебільшого восени і зимою – коли менше було обов’язків коло господарки. Цю свою роботу зазвичай супроводив оповідями про різні пригоди і бувальщини, які ми, діти, дуже любили слухати.

Одяг стрийка Романа запам’ятався тому, що ним він особливо вирізнявся в нашій родині. Тоді, в 1930-их рр., домоткане полотно виготовлялося ще майже в усіх сім’ях села, з нього шили білизну, постіль та вживали для інших побутових потреб. Але у верхньому одязі, зокрема святковому, вже переважали куповані промислові тканини і типи міського вбрання.

Зі стрийком Романом і “нанашкою” Геленкою ми жили в добросусідських взаєминах. Через їхні обійстя ми мали вихід до дороги і ріки, виганяли худобу на пашу. Через наше батьківське подвір’я (“обору”) вони ходили на свої городи і “четвертину”. Щодо родинних зв’язків, то вони зазначалися і наголошувалися, але практично в побуті (святкові й оказіональні взаємні зустрічі, гостювання) – я не сказав би, що вони були близькими і сердечними. З усього було видно, що це вже були ті покоління родини, які з плином часу, а може, й через якісь попередні тертя віддалилися від себе.

У стрийка Романа було п’ять доньок і наймолодший син Іван. Доньки розійшлися, повиходили заміж “на бік”. Після смерті стрийка (в час Другої світової війни) його син, повернувшись із фронту, зупинився в сестри в Стрию, незабаром там одружився й осів на постійно. Його батьківська оселя опустіла, зникла і була приєднана до

суміжної садиби однієї з заміжніх сестер. Продовжувача чоловічого роду в Івана не було.

І після відходу у вічність повдової раніше Геленки Кирчової (у 1960-их рр.) реально обірвався збережений на побутовому рівні номінальний зв’язок її сім’ї з родиною Кирчів.

Так, уже на моїх очах фактично вигасли два відгалуження нашої родини. Сьогодні їхні колишні обійстя вже капітально відгороджені від нашої батьківської садиби, мають іншу конфігурацію і власників, хоча й нащадків Кирчів по материнській лінії, але вже з іншими прізвищами і свідомістю приналежності до інших родин.

Сильнішим і життєздатнішим виявилось ще одне відгалуження Кирчів, яке я застав, – родина Василя Кирчіва – сина Дмитра. Треба було б відшукати потрібні документальні дані і провести спеціальне дослідження для точного встановлення, яке із зафіксованих у “Францисканській метриці” та згадуваних архівних матеріалах серед XIX ст. відгалуження Кирчів було давнішим предком родини Василя Кирчіва. Те, що його садиба з великим городом і землею на “четвертині” – спадкові з діда-прадіда, твердо констатувало побутуюче в родині і в селі усне передання.

Садиба Василя Кирчового (так його загальноіменували в селі, звернути увагу на наголос) не була суміжною зі спадковим осідком мого батька, який у давніших документах значився переписним номером 82, але містилася недалеко, тут же на Теплиці. Це дає підставу вважати, що й переписний колишній номер успадкованої Василем Кирчовим садиби мав би бути недалеко від 82. Це, очевидно, № 78, з яким у згадуваних документах фігурує досить заможне і добре облаштоване господарство.

Як дає підставу судити зафіксована в моїй пам’яті реальність, Кирчів Василь достойно продовжував цю традицію своїх предків. Мав гарно розбудовану і дбайливо ведену господарку, займався столярством і будівельною справою. З дитинства запам’яталася його пасіка, з якої він не раз пригощав мене, малого, медом. А ще був він свідомим громадянином-патріотом. Коли у листопаді 1918 р. постала Західно-Українська Народна Республіка, він став одним з її захисників – воював Української Галицької Армії (УГА).

У В.Кирчіва були три доньки і три сини. Пізнього серпневого вечора 1936 р. середущого двадцятип'ятилітнього сина Дмитра, активного члена ОУН, застрелив на вулиці Корчина польський жандарм. Цей злочинний акт представника окупаційної влади сколихнув широку громадськість, про нього писала українська преса. Багатолюдний похорон полеглого перетворився на демонстрацію протесту проти сваволі окупантів.

Старший син Семен ("Сень") був репресований радянською владою як підпільник і учасник українського національно-визвольного руху 1940-их рр. Його сім'я – дружина і три дочки – вивезена в глибину Росії, а трьохлітній син переховався в хаті матеріної сестри в Корчині. Після тюрми Семен відбував заслання з сім'єю в Омську, там помер 1955 р.

Лінію батька найкраще і найорганічніше продовжив у цій родині наймолодший син Володимир (1922–2008). Він успадкував господарську родинну традицію, столярське і теслярське ремесло, до останніх літ життя тримав пасіку. Як мобілізований солдат Червоної армії був учасником Другої світової війни, зазнав поранення, а після демобілізації побував і в радянській тюрмі. Все ж у надзвичайно складний час підсовєтської дійсності зумів продовжити родинну традицію чесного і продуктивного трудового і громадянського життя. На родинному обійсті побудував і власними руками облаштував новий світлий дім. Стара батьківська хата залишилася тепер для родини старшого брата Семена. Разом з дружиною Анною (Анцією) виростили, виховали і вивчили чотирьох гарних дочок, які вже мають свої дорослі сім'ї.

Не можу не згадати, що Кирчів Василь, його сини і дочки, а далі й онуки плекали приязне почуття до нашої родини, підтримували добрі стосунки з моїми батьками й усіма нами, спілкувалися на побутовому рівні, були учасниками родинних святковостей і за потреби взаємно допомагали собі. Знову ж таки особливо гарно зазначився з цього погляду молодший син Василя – Володимир – "Владзьо". Думаю, що це почуття родинності – і не тільки через спільне ім'я, але й усвідомлення спільного генетичного кореня було закладене ще в попередніх поколіннях.

Стосовно молодшої верстви цієї родини Кирчів, то вже зі сказаного видно, що її представляє головню жіноча парость. В єдиного Семенового сина Василя життя склалося невдало. Передчасно помер, залишивши двох синів, які вже тепер дорослі, але ще не визначилися якоюсь певною позитивною життєвою позицією. Так само і єдиний син Володимира Богдан у пошуках заробітків загубився десь у нетрях Сибіру. Годі промовчати, що в першому і другому випадках найбільш зловісно і згубно позначилося те загальне сьогочасне лихо, що руйнує наші родини і надію – алкоголізм.

Отож, після недавнього відходу у вічність останнього представника старшого покоління цього родового відгалуження Кирчів – Володимира, молодша його чоловіча складова, яка мала б бути його продовженням, на превеликий жаль, не вселяє оптимізму.

Така на загал ситуація з відгалуженнями роду Кирчів, які, помимо моєї батьківської родини, були присутніми в селі Корчині у минулому і вже на початку цього ХХІ ст. Спроба реконструкції дуже схематична і головню на основі усного родинного передання та мого власного спогаду.

Далі хочу зупинитися на відтворенні поколінню парадигми моєї батьківської родини. Показати її, наскільки дозволить доступний матеріал, головню в конкретних постатях різного часу, які вписалися чимось пам'ятним у родинну традицію, відіграли в її історії якусь певну роль.

Наскільки дозволить наявний і доступний матеріал. Це застереження істотне, оскільки фактологічна основа для реалізації зазначеного наміру дуже обмежена. Окрім згадуваних джерел, додаю ще давні листи членів родини, які збереглися серед паперів батьківської оселі в Корчині і містять різні відомості із внутрішнього життя родини. Однак у багатьох випадках зіштовхуюся з моментами, вияснення яких не знаходжу в писемних джерелах, і вже немає в живих тих, в кого можна про них розпитати.

Так, у згадуваній автобіографії з 1893 р. для О.Огоновського П.Кирчів написав, що родина по батькові "в нашій селі", тобто в Корчині, "численна і дала кількох інтелігентних людей, що досі живуть і працюють учителями народними, а один

– лісничим”²¹. Поки що я не можу точно встановити особи усіх цих “інтелігентних людей” – учителів і лісничого. Хто вони і яке місце займали у родинній стратифікації?

У подальшому викладі вказую і на інші такі моменти, які потребують докладнішого вивчення і вияснення. А поки що мушу обмежитися відомостями, які маю у своєму розпорядженні.

Реконструкцію поколінної ретроспективи, до якої належать характеризовані постаті, їхні номінації в родовій ієрархії, вибудовую співвідносно зі своїм місцем у цьому діахронному ряді, маючи перед собою – наскільки є можливим сягнути поглядом у глибину – батька, діда, прадіда... Водночас сам уже належу до найстаршого покоління родини, маю своїх дітей і внуків, себто принаймні ще дві поколінні верстви. Разом – це на сьогодні якихось 6–7 поколінь генеалогічного дерева мого роду. Виокремлені постаті мали б представити особливо давніших предків цих поколінь.

Наступний розгляд постатей продовжує розвиток теми родоводу з концентрацією уваги на моїй батьківській родині. Очевидна річ, що окреслення цих постатей залежно від наявних відомостей – різне. Нерідко це, властиво, лише силуети й ескізи з наголосом на певних рисах і діяльності характеризованої особи, яка якимось чином позначилася в традиції і пам’яті родини. Разом вони складають той діахронний контекстуальний фон і ряд, який становить властиву історію й певну особливість родинної спільноти.

Попри рядові постаті в родині склалася низка більш визначних особистостей, діяльність яких вийшла поза сферу побутових родинних інтересів, а більшою чи меншою мірою торкнулася ширшого громадсько-культурного і суспільно-політичного життя. Про деякі з цих особистостей доводилося мені вже писати раніше, маю про них більше матеріалу й аналітичних напрацювань. Тому їх постатям у цій оповіді приділена більша увага і окреслені вони порівняно з іншими – докладніше.

Мати Романа Кирчіва.

Батько Романа Кирчіва.

²¹ЦДДА України у Львові.– Ф. 3 с/309. – Оп. 1.– Од. зб. 2383.– Арк. 96.

Однокурсники Львівського педагогічного інституту. 1953 р.

З учителями й учнями Батятицької середньої школи Кам'яно-Бузького р-ну Львівської обл., весна 1954 р.,
Р.Кирчів сидить третій зліва.

На екскурсії в с. Нагуєвичі з викладачами Львівського пединституту весною 1955 р. Справа: Т.Комаринець, Р.Кирчів, Т.Марусенко, Корнієнко. Біля пам'ятного каменя на місці хати батьків І.Франка.

Роман Кирчів на вчительській посаді в Корчині (сидить перший зліва).

Поїздка на сільгоспроботи в Кіровоградську область, липень-серпень 1956 р. Керівники студентських груп: Зліва направо: Л.Баїк, Т.Комаринець, Л.Сеник, Р.Кирчів (у солом'яному капелюсі).

Експедиція в рамках наукової Конференції в Івано-Франківську. Скит Манявський, грудень 1981 р.

Серед учасників наукової конференції в Луцьку. 22 травня 1982 р.

На науковій конференції в Житомирі. 1983 р.

Відзначення 100-річчя перебування і виступу І.Франка в Корчині 30 липня 1884 р. в будинку місцевої школи.
Зліва: І.Дорошенко, Р.Іваничук, Ф.Погребенник, Р.Кирчів, М.Захарків (директор школи), Корчин 1984 (липень).

З учасниками наукової конференції в Ліську (Польща), травень 1992 р.

Роман Кирчів серед колег Інституту.

Урочисте святкування 80-річчя Р.Кирчіва. Інститут народознавства НАН України, квітень 2010 р.